

S restaurátorkou o umění vnímat umění

26.11.2025 - Zuzana Paulusová | Univerzita Pardubice

Itálie se jejím životem prolíná dlouho. Už v dobách studií ji zajímal vliv italského umění na to české. Teď restaurátorka Veronika Knedlíková Wanková zkoumá, jak se proměnilo vnímání umění, a to na Padovské univerzitě.

Umí každý vnímat umění?

Myslím si, že každý to svým způsobem umí. Někdo o tom jen neumí mluvit, nedokáže vyjádřit přesně to, co cítí, protože je to pro něj složité. Avšak vždy zažíváme nějaký pocit, ať již negativní nebo pozitivní. Umění nás může překvapit nebo naopak nám na něm něco vadit. Jak člověk vnímá obraz, závisí třeba i na náladě. Když se dívá na negativní vyobrazení například se setnutou hlavou, ale má přitom dobrou náladu, protože si zrovna koupil zmrzlinu, tak mu obraz nemusí přijít krutý a může ho vnímat jako hezký. Ale když je v depresi, moc se mu nedaří a neví, co s životem, ten stejný obraz může umocnit jeho momentální rozpoložení a vyvolat negativní pocity či jeho hodnocení. Tím, jak vnímáme naše estetické zážitky v mozku a která centra jsou při jejich zpracovávání aktivována, se zabývá v poslední době velmi se rozvíjející obor, neuroestetika.

Dají se takové poznatky využít při vytváření výstav?

Určitě. Dnešní návštěvník velmi často vyžaduje aktivitu, která pro něj nebude moc složitá. Je proto velká výhoda vědět, jakým způsobem člověk k dílu přistupuje, jak ho vnímá. Expozice či výstavy mohou tyto poznatky zúročit. Dá se například více pracovat se světlem, zařadit různé světelné efekty nebo vytvořit výstavu obsahující primárně kulaté nebo zaoblené prvky, protože víme, že je diváci upřednostňují. Tímto přístupem můžeme lidem pomoci vytvořit si k umění vztah a prohloubit komunikaci s ním. Protože díla, která jsou jen uložena v galerii, a nikdo se na ně nedívá, jsou prostě ztracená.

Je velký rozdíl v tom, jak dílo vnímá laik a jak odborník?

Podle posledních poznatků psychologie víme, že ano. Když k dílu přijde nepoučený divák, vnímá ho na základě pocitu. Při tom mohou být aktivována centra paměti, což způsobí, že si dokáže vybavit konkrétní situaci, která mu stejný pocit připomene. Tato oslava v zahradě je jako kdysi... vzpomene si na daný zážitek, díky kterému se mu pak obraz líbí. U lidí, kteří nejsou zatíženi znalostmi z oboru, se emoce zkoumají snadněji. Neřeší totiž, oproti nám odborníkům, jak by to mělo být „správně“ a proč je nějaký motiv zobrazen takto, když má v dané době vypadat úplně jinak.

Je dnes těžší lidi k umění přitáhnout?

To se těžko porovnává. V minulosti znamenal jeden obraz v kostele vzácnost. Svět byl vizuálně čistší. Dneska jsme zamoření obrazy všeho druhu a náš mozek zpracovává velmi rychle jeden obraz za druhým. Zaujmout je složitější. Když se otevře nějaká výstava, často se účast na ní vnímá jako určitý společenský status, takže na ni jdou proto, že jdou všichni, a já chci ukázat, že jsem také vzdělaná. Pak je tu skupina, kterou umění opravdu zajímá, která ale není tak velká. A pak je tu ten zbytek potenciálních návštěvníků, který se o umění nezajímá a s těmi je nutno pracovat a snažit se je oslovit.

Jak si k umění tedy najít cestu?

Asi navštěvováním galerií a muzeí. Je potřeba zaměřit se už na děti, od malička jim umožnit kontakt s

uměním. Význam mají nejrůznější tvůrčí programy, workshopy, letní tábory s uměleckým zaměřením. Je důležité si uvědomit, že není potřeba být odborník, ale mít k umění vztah a chápat, proč je pro mě důležité. Badatelé z římské univerzity při zkoumání vlivu umění na emoce došli k závěru, že se rodině poté, co navštívila galerii, zlepšilo její celkové emocionální rozpoložení a všichni měli hned lepší náladu. I další studie ukazují, že umění má pro psychickou pohodu člověka velký význam a uvažuje se proto o jeho větším propojení s terapeutickými centry nebo zapojení při studiu deprese. Spojení umění se studiem lidské psychiky má tedy větší potenciál, než dokážeme nyní dohlédnout.

Může mě umění oslovit i v dospělosti?

Určitě. Je důležité se umění nebát a zkoušet navštěvovat různé typy výstav. Jsou akce jako třeba Benátské bienále, kde si opravdu každý najde něco, co ho zaujme. Velmi populární jsou nejrůznější instalace, a to i ve venkovních prostorech. Dobrou strategií, jak přitáhnout k umění mladé lidi, je určitě street art. V Padově existuje mapa nápaditých murálů, tedy velkoplošných maleb na stěnách ve veřejném prostoru, u kterých se můžete vyfotit a dál je sdílet. Současné umění nám dává svobodu, čímž by pro nás mělo být atraktivní.

Na jaké výstavě jste byla naposledy vy?

Byla jsem v Benátkách na výstavě o zobrazování lidského těla v 16. století, takže zde byly například kresby Leonarda da Vinciho. Na výstavy chodím velmi ráda, jen je to pro mě časově velmi náročné, jelikož jednu výstavu bych nejraději vždycky navštívila hned dvakrát. Nejdřív se dívám na díla samotná a podruhé si čtu doprovodné texty nebo chodím s audio průvodcem. Nedokážu totiž vnímat dílo a současně k němu vstřebávat další informace.

Co vás v Itálii zaměstnává?

Mám tam svůj vlastní výzkumný projekt. Díky němu jsem získala místo na Padovské univerzitě, což je takový malý zázrak (smích). Italské univerzitní prostředí je velmi konkurenční a pro začínající badatele existuje jen velmi málo míst, takže je obtížné se na tato místa dostat.

Čím se váš projekt zabývá?

Vždy mě zajímaly italské vlivy na české umění, zejména na konci 16. století, které navíc není až tak moc prostudované. Díla vzniklá v českých zemích totiž byla považována za méně kvalitní, a tudíž nezajímavá, naopak přicházející Italové byli ti, kteří měli místní kulturu výrazně pozvednout. Uvědomila jsem si, že i když z pohledu kvality obraz nebyl na vysoké úrovni, přesto visel někde v zapadlé vesničce v tamním kostele a pro místní měl zřejmě velký význam. A tak jsem došla k myšlence zkoumat to, jak člověk vlastně dílo vnímá a jakou pro něj má hodnotu. Tuto myšlenku jsem posléze rozvinula do svého projektu a oslovila jsem s ním profesora na Padovské univerzitě, který se právě psychologii vnímání umění zabývá. Zeptala jsem se ho, jestli by mi nedělal garanta a on souhlasil. A můj projekt nakonec získal financování.

Proto teď působíte na katedře psychologie?

Schválením projektu jsem tam získala skvělé místo asistenta profesora. Mám tři roky na to, abych svůj projekt *Zázrak: Od mysli k plátnu a zpět* zpracovala. Hrozně se na to těším.

Promítá se do projektu vaše oblíbená italsko-česká umělecká linka?

Ano, jde o výzkum mezikulturní komunikace. Umělci z českých zemí v 16. století cestovali do Itálie, pobývali tam, učili se a pak se s nabytými znalostmi zase vraceli zpátky. Zajímá mě, jak jejich cesty proměnily umění a jak se odrazily v jeho vnímání „obyčejnými“ lidmi, co na obrazech oceňovali.

Zrovna o těchto pocitech hledám záznamy v archivech. Mohli se zmínit, že to byl nádherný obraz, který viděli někde na cestách, že se jim zdál velmi živý nebo že jim to něco připomnělo – přesně toto jsou velmi cenné dojmy, které umění lidem přináší. Stejně jako nejrůznější emoce, které v nich vyvolává.

Zajímá vás i pohled dnešních lidí?

V rámci psychologické části projektu vytváříme speciální dotazník, který bude posuzovat, jestli a jak na nás obrazy působí dneska a jaké emoce v nás vyvolávají. Zajímá nás třeba, zda oceňujeme více výjevy realistické, nebo naopak emotivní, až expresivní a jestli je dokážeme popsat. Dotazník dostanou jak lidé v Itálii, tak v Česku. Chceme získat odpovědi i na to, jestli Češi preferují umění v Česku a Italové zase v Itálii. Předpokládáme, že díky dnešní propojenosti kultur už tenhle rozdíl v zemích neuvidíme. Naopak třeba zjistíme, zdali reagujeme pozitivněji například na expresivní scény, protože na nás silně působí a vyvolávají jasnou emoci.

Jak jste se vlastně ocitla v Itálii?

Za to může můj manžel. Téměř před sedmi lety chtěl pokračovat ve své vědecké kariéře na postdoktorské stáži, hledal vhodné místo a objevil Padovu. Město jako takové jsem příliš neznala oproti třeba Benátkám nebo Florencii, kde jsem strávila nějaký čas během magisterského studia. Díky čemuž jsem se naučila italsky. A tak jsem na přesun hned kývla. Měli jsme půlročního syna, se kterým jsem byla zrovna na mateřské, a objevila se možnost žít v mé oblíbené Itálii, nebylo proč váhat. Navíc krátce po příjezdu do Itálie jsem měla nečekanou náplň práce.

Dostala jste nějakou zajímavou nabídku?

Krátce po přestěhování mě kontaktovala kolegyně z Fakulty restaurování. Získala výzkumný projekt na renesanční štuky a ptala se mě, jestli bych se do něj nechtěla zapojit, protože jsem se zabývala štukovou výzdobou na bučovickém zámku, z čehož potom vznikla dokonce publikace Perla Moravy. Takže mě velmi lákalo pracovat na tomto tématu dál.

Z Itálie?

Ano, šlo o prohloubení mých podkladů, které jsem měla ze svého dřívějšího průzkumu. Takže práce na dálku vůbec nevadila. Nemusela jsem být fyzicky v Bučovicích, tam už jsem si to odbyla v minulosti (smích). Fakulta na výsledek nespěchala a bylo jen na mně, jestli a jak vše dokážu skloubit. Brala jsem to samozřejmě jako výzvu, takže jsem do toho šla.

A mohla jste v oboru zůstat i během mateřské, a dokonce v Itálii...

Díky tomu jsem si uvědomila, že nemůžu být se synem jen tak doma, že musím dělat něco „svého“. Získala jsem ještě malinký úvazek v Národní galerii v Praze a do toho jsem doma restaurovala. Zůstat v reálném kontaktu s uměleckými díly je pro mě dodnes velmi zásadní.

Kdo vás v té době zásoboval díly?

Jedna sběratelka umění si u mě nechávala restaurovat velkou část pozůstalosti po malířce Anně Zemánkové. To je umělkyně, která se řadí mezi světoznámé tvůrce a její tvorba byla k vidění třeba v Benátkách, New Yorku nebo Paříži. Obrazy jsou malované na papíru, zobrazují nejrůznější květinové kompozice, často jsou vyšívané nebo pojaty plasticky. Autorka ráda používala kombinaci různých technik a materiálů. Tato různorodost mi při restaurování jejích děl naprosto vyhovuje.

Restauroujete stále?

Ted' mám na restaurování méně času, což mě mrzí. Tím, že restauruji v domácích podmínkách, nemůžu pracovat na ničem extra složitém. Každopádně v budoucnu se k tomu chci vrátit víc. Mám ráda výzvy a baví mě celý proces restaurování. To, že mi dílo prochází rukama, a já se ho snažím dále zachovat v dobré kondici. Navíc mě velmi těší, když má z mojí práce radost ještě někdo další.

Jak se vám v Padově žije?

Padova je pro život skvělé město. Je hodně zelené, má dobrou hromadnou dopravu, je tu univerzita, takže je tu dost živo. Je taková autentičtější a člověk tu může zažít opravdu ten typický italský život. Je to město, které nežije primárně z turismu, a je to na něm hodně znát. Nejsou tu zástupy turistů, a i obyčejná káva stojí normální peníze. Ale každý, kdo za námi přijede, samozřejmě musí vidět i Benátky. Těm se prostě nic nevyrovná.

Je něco, co vás v Itálii překvapilo?

Jak velmi se tu dodržuje siesta. Začíná asi v půl druhé a končí ve čtyři hodiny. V práci se naštěstí neřeší na rozdíl od domu, ve kterém bydlíme. Tam by měl být člověk opravdu potichu, ideálně odpočívat a rozhodně by neměl vykonávat žádné hlučné domácí práce jako třeba vysávání. Podle našich italských starousedlíků by se v tuto dobu nemělo dělat zkrátka nic.

Máte v plánu vrátit se domů?

Náš plán vždycky byl vrátit se. Původně jsme do Itálie odjížděli na dva roky, dneska jsme tady šest let a další tři roky nás čekají. Těžko říct, jestli se nám bude chtít přemístit se, protože starší syn tu začal chodit do školy. Do Česka ale jezdíme celkem pravidelně, například na Fakultu restaurování. Myslím, že pro současné studenty je velmi důležité být v pravidelném styku s uměním, chápat ho z různých perspektiv a znát proces, který jeho vznik provází. Navíc je užitečné slyšet někoho dalšího o něm mluvit. A předávat znalosti a myšlenky dál mi dává velký smysl.

TEXT Zuzana Paulusová : FOTO Archiv Veroniky Knedlíkové Wankové

Tento text najdete v exkluzivním vydání časopisu Univerzity Pardubice MY UPCE, vydání č. 115, v tištěné i on-line podobě.

<https://www.upce.cz/umeni-vnimat-umeni>